

ЛУКА БОЖОВИЋ

**ИЗ РАТНИХ ЗАБИЉЕЖАКА ОД 14 МАЈА ДО 19 ЈУНА
1943 ГОДИНЕ**

18 V Шљемена — Барице — Крупице. Нијемци надиру и на другој страни, те смо се повукли са ових терена. Стока је сва евакуисана. Повели смо и жене са дјецом, па смо их цијелу ноћ носили, а сутра дан су се вратили; нису схваћали потребу евакуације.

19 V Крупице — Тријебово.

20 V Тријебово — Ђурђ. Тара — Негобуђа — Жабљак. Састао сам се са Милошем Радовићем. Он је к-дант мјеста у Његобуђи. Рече ми да је и Војин у Жабљаку. Увече смо предали стоку. Пошто сам био раније стигао претрпео сам бомбардовање од 15 авиона за 115 h. Неколико кућа је порушено и има више жртава. И Гојко Жарковић поред мене је тешко рањен. Са Војином сам се тек у ноћ састао. Много је исцрпен и ослабио. Није ме препознао. Причао ми је о свим тешким данима његова живота у бекству, затвору и злостављању од четника. Жалио је што је морао изостати ради рањене ноге. Види се озбиљност времена ради непр. офанзиве. Непријатељ се са свих страна концентрише.

21 — 23 V Жабљак — Ђурђ. Тара — Бобово — Мештровац — Челебић. Наша бригада хитно је стигла код Челебића и разбила Нијемце те спасила болницу од зароб. Свугде срећемо народ из Санџака и Челебића; прегоне стоку са дјецом у Ц. Гору. Народ је преплашен од зверства Нијемаца.

24 V Борбе око Троврха и Бакића. По потоцима наилазимо на побијене Нијемце и усташе; оставили су коње и материјала. Вођене су упорне борбе; обострани јуриши по неколико пута.

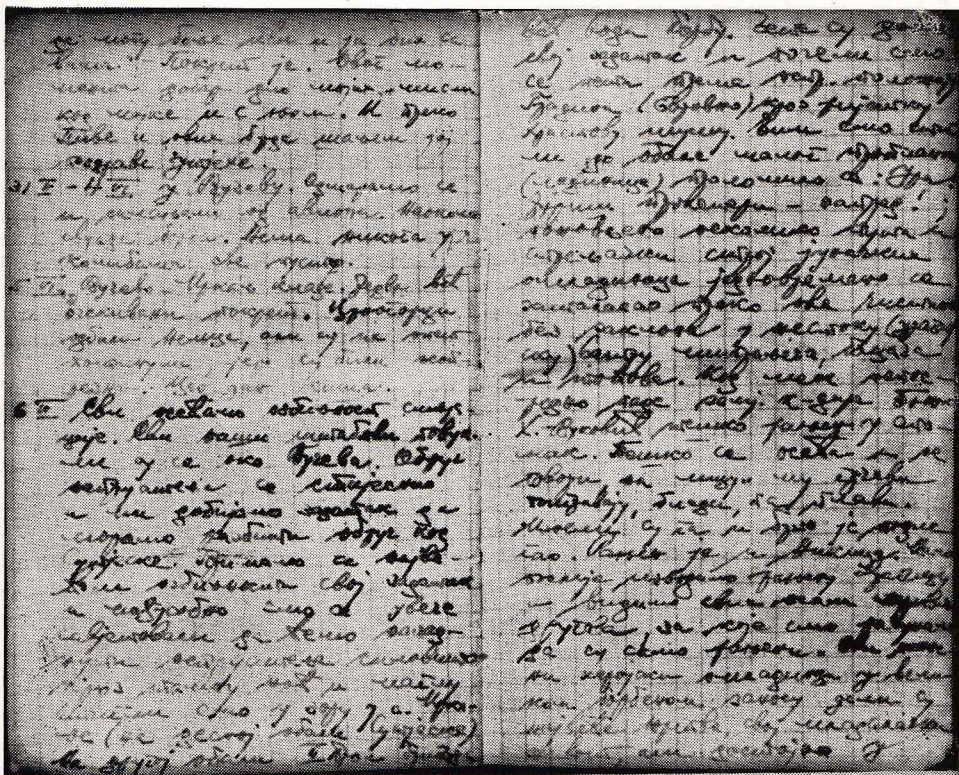
25 V Одмарамо се код Пјеловца.

26 V — 27 V Код с. Пјеловца, положај.

28 V Борбе са Нијемцима око Пјеловца до Веленића. Надиру Нијемци са свих страна; скоро смо опкољени, положаје бомбама бранимо, јер јуришају. Ноћу смо се пребацили преко Таре на Узлупу, а Нијемци за нама су стигли ујутру на мост и уништили једну патролу VI бат.

29 V Узлуп — Шћепан Поље. Нијемци у Хуму, а положаји све поред обала Пиве и Таре; наши их ометају при покушају прелаза. Прелаз на Пиви стално туку артиљеријом и имали су погодака и у мост. Увече смо прешли Пиву без губитака.

30 V Крушево (код Пиве) — Вучево. Сједим на једном камену на путу за Вучево и гледам на супротној страни десну обалу Пиве са њеним брдима. Чекамо покрет; уморан сам и бришем зној. Једна мала њивица усред шуме пружа се поред Пиве покривена већ одраслим житом, а око ње мала лединица са колибом; подсјећа ме на родно село. На видику губи се кањон Пиве и недалеко на супротној обали негде у некој колиби или камењару моја стара мајка гледа њемачке бомбардере како стално налећу и сију смрт бомбама и митраљезима; она их, сигурно, гледа са страхом и стрепњом не ради себе и свога живота, но ради нас њене дјеце која су у овој великој борби. Тако осамљена без ичије пажње више гладна но сита проживљује дане дубоке старости и очекује свршетак рата и дане слободе. Зна она какав је ово рат и колико је дуг и тежак, и својим синовима не каже никада да се који код ње задржи. Њених ријечи се добро сјећам при прошлом

виђењу: „Не брините се за мене ја ћу живјети како моћнем, а да могу боље ићи и ја бих са вама.“ — Покрет је. Овог момента добар дио мојих мисли код мајке и с њом. И преко Пиве и ових брда шаљем јој поздраве утјехе.

31 V — 4 VI у Вучеву. Одмарамо се и склањамо од авиона. Наоколу свугде борба. Нема никога у колибама све пусто.

5 VI Вучево — Мркаљ Кладе. Једва већ очекивани покрет. Црногорци одбили Нијемце, али су их опет потиснули, јер су били неопрезни. Цио дан киша.

6 VI Сви осјећамо озбиљност ситуације. Сви наши штабови повукли су се око Вучева. Обруч непријатеља се стијеснио и ми добијамо задатак да морамо разбити обруч код Сутјеске. Примамо са највећом озбиљности свој задатак и међусобно смо се увече савјетовали да ћемо напасти непријатеља силовито. Кроз тамну ноћ и маглу стигли смо у зору у с. Мркаље (на десној обали Сутјеске). На другој обали Друга пролетерска бригада већ води борбу. Чете су добиле свој задатак и почели смо се пети према непр. положају Градини (Боровно) кроз ријетку храстову шуму. Чим смо стигли до обале малог пропланка (лединице) проломило се: Ура! Јуриш пролетери — напред!; поновљено неколико пута и стрељачки stroj јуначких омладинаца једновремено се заталасао преко ове чистине без заклона у жестоку (ураганску) ватру митраљеза, бацача и топова. Код мене непосредно паде замј. к-дира Божо Х. — Вуковић тешко рањен у стомак. Тешко се осјећа и не говори, на лицу му грчеви поигравају, бледи, па плави. Изнели су га и брзо је подлегао. Рањен је и Никица. Мало послије изводимо рањену Драгицу и видимо свих осам мртвих другова, за које смо рачунали да су само рањени. Ови поносни херојски омладинци у великом борбеном заносу дали су највеће жртве, свој младалачки живот, али достојно у јуришу на најомрзнутијег непријатеља — њемачке фашисте. У стрељачком строју као соколови устремљени у лијету леже са својим свијетлим оружјем којим су се скоро двије године до малочас светили омрзнутим фашистима за њихова злодјела. Црни и Лојо леже на 10 м испред фаш. ровова са притегнутим пушкама, очи им отворене, још свијетле, упрте према фашистима, а лице, које је већ мртав предмет као и очи, показује озбиљност и велику енергију као да бише сада одлучно скочили и почели бацати своје бомбе да униште и протјерају непријатеља, као што су радили безброј пута на разним фаш. утврђењима и јазбинама. Као да ће викнути: Ура! Напред омладинци! Живјела Прва пролетерска! Ледиле су се жиле непријатеља пред таквим борбеним поклицима омладинских груди, којима су највише зла учинили, и почињале су трештати вјешто бачене бомбе, а послије тога незауостављиво падала су утврђења непријатеља пред јуришем таквих дивсоколова, хероја нашег напаћеног народа. Поред и између њих су Аца Висоцки, Божо Пејовић, Тоне Варговић, Рашид Х. Меших, Милан од Бугојна, Петар Бирошевић „Сремац“. Тону су све ноге исје-

чене, али артиљерија не да да га изнесемо. Непријатељ је био разбијен, али ових другова није било више и помисао на то није дала мира ниједном другу; сви смо узбуђени и огорчени.

7 VI у с. Мркаљима, држимо положаје. Погинуле другове дању не можемо покопати, артиљерија туче.

8 VI Мркаљ Кладе — Суха — Тјентиште — Зеленгора. Повлачења кроз пробијени обруч. Почесмо коњетину јести.

9 VI Код Лучких Колиба на Зеленгори. Имамо покрет и опет смо пробили њемачки обруч.

10 VI Рано ујутру почињемо борбу са Нијемцима и за 2 h била је битка готова; поново смо разбили нови обруч. Цела бригада је учествовала у стрељачком строју.

Vladimir Nazor

OBRUČ

»Opkoliše nas, komandante. Obruč!«

— »Znam. Ali puknut može orbuč svaki.«

— »Čvrst je; a mi smo bez gvožđa i vatre.«

Drug Tito šuti. S neke bačve skida

Obruč najdeblji, traži bat i pilu.

Rukave suče, prsa otkopčava.

I diže malj i udara po gvožđu,

Na isto mjesto: tanji ga i mekša;

Pa onda pilu prihvaća, upire

Svom snagom. Škripa zarđali obruč

Pod zubovima što ga tvrdo glođu,

I otvara se, otkočiivši.

»Eto«,

Negdašnji veliki krotitelj kovina,

»Ovako ćemo!« — »Druže, gdje nam bat

Za ono gvožđe?« — »U vašoj desnici,

U vašem srcu punom ljutnje«. — »Druže,

A gdje nam pila?« — »U vašim noktima,

I zubima, u mržnji protiv Vraga,

U čežnji ljutoj za grudom nam otetom.

I bat i pila u vas je. Oružje

Naše je jače od dušmanskog. Udri!«

To reče. Momčad dignu se i jurnu.